

Št.: 5/21

Datum: 7.6.1976

oxf 156.5 : 149.6 Cervus elaphus : (497.12 Karavankah)

Zadeva: Problematika jelenjadi in zimovališč
v Karavankah

UVOD

Škode v gozdovih Karavank, katere povzročajo jelenjad in srnjad z objedanjem, obgrizanjem in lupljenjem, so že vrsto let jedro problema, kako uskladiti lovstvo na tem območju s primarno gospodarsko dejavnostjo - gozdarstvom. Z divjadjo gospodari Zavod za gojitev divjadi Kozorog ter okoliške lovske družine Lovske zveze za Gorenjsko. Glavni povzročitelj škod je jelenjad, katera je udeležena pri vseh oblikah škod, srnjad le pri objedanju mladja. V l.1957 je Odsek za lovstvo inštituta pričel proučevati, raziskovati vzroke in posledice občutnih škod, ki so nastajale iz leta v leto na območju Kokre in Jelen-dola. S krajšimi časovnimi prekinitvami smo prišli z našimi raziskavami do določenih spoznanj, ki so nam vodilo pri praktičnih ukrepih preprečevanja škod in vzpostavljanja ravnotežja v kompleksu gozd - divjad in to ne samo v Karavankah, temveč tudi v predelih Slovenije, kjer se pojavlja ista ali slična problematika (Pohorje, Notranjska).

Z dopisom dne 14.4.76 naprošate, da pismeno posredujemo mnenje o nadaljni izgradnji zimovališč za jelenjad kot objektov, ki preventivno služijo za preprečevanje škod in katere obravnava tudi vaš ureditveni načrt območja. To vašo vlogo povezuje z odklonilnim stališčem lovske družine Jezersko, ki preklicuje

e 180

prvotni pristanek za izgradnjo še enega zimovališča, ker smatra, da je številčnost jelenjadi v zimi 1975/76 močno upadla zaradi redukcijskega odstrela in predlaga, da se izgradnja preloži na nedoločen čas. Ker jelenjad v lovišču LD Jezersko ni možno ločeno obravnavati od ostale populacije te divjadi, podajamo naše mnenje za kompleksno območje, ki sega tudi onkraj meje sosednje Koroške.

PROBLEMATIKA

Zimovališča so v Karavankah izjemen ukrep ter posledica nenormalnih življenjskih pogojev. Vzrok je iskati tudi v nestrokovnem lovskem gospodarjenju, negiranju škod in številnih dogovorov skozi vrsto let. Želimo to bežno dokumentirati:

1. Kolonija jelenjadi je bila v Karavankah umetno osnovana, ni avtohtona in nikakor rezultat prirodne naselitve ali doselitve !

2. Biotop Karavank zaradi svoje sestave gozdov s slabo podrastjo jelenjadi ne nudi v kritičnem obdobju zime možnosti naravnega prehranjevanja. Divjad je bila od formiranja kolonije vseskozi umetno krmljena in ta ukrep je tudi danes prisoten in doprinaša k zniževanju škod.

3. Zaradi konfiguracije terena in klimatskih razmer se jelenjad pred zimo seli iz višje ležečih letnih bivališč v nižje predele in ustvarja tako na ožjem območju večje koncentracije, ki gravitirajo na krmišča. Migracija zajame pretežni del jelenjadi in le manjši procent ostaja v višjih legah ali ne prihaja na krmišča.

Na omenjena dejstva na žalost ne more človek direktno vplivati, da bi slabo spremenil na bolje in povrh se mora spoprijeti še z dediščino neodgovornosti. Vendar v kronologijo jelenjadi Karavank spada tudi naslednje:

1.) Velika divjad je bila l.1945 v Sloveniji močno zdecimirana in lovska organizacija je tedaj sprejela vrsto zaščitnih ukrepov, da bi v čim krajšem času dvignila številčnost divjadi. Formirana so bila tudi t.im."gojitvena lovišča" s posebnim statusom in eno od te je bilo "Karavanke", kjer se je v dolini Kokre in Jelendola nahajala jelenjad. Po l.1950 je bila po številčnosti ena najmočnejših kolonij jelenjadi v Sloveniji. Značilnost je populacije jelenjadi je iz lovskega vidika v tem, da je telesno in trofejno močnejša od "alpskega tipa" jelena in jo uvrščamo v sam vrh visokogorskih lovišč srednje Evrope. Uprava lovišča je težila za čim večjim staležem jelenjadi, katera je bila izključno predmet trofejnega lova. Odstrel košut in telet je bil simboličen in ob taki lovni politiki je številčnost jelenjadi rasla iz leta v leto. Le ostrejša zime so opravile delno selekcijo. Številčnost jelenjadi se je prikazovalo med 500 in 600.

Škode po jelenjadi so se pojavile v Karavankah prvič l. 1927 in intenziteta poškodb z lupljenjem in obgrizanjem se je sčasoma stopnjevala. Manjša nihanja so bila odvisna od klimatskih razmer zime in količine položene krme.

2.) Divergentni pogledi na gozdarstvo in lovstvo po osvoboditvi je pripeljalo do ločitve obeh panog in dejansko se je tu jelenjad "gojila" na račun gozda. Škode so bile edini povod, da se je v l.1956 pričelo resneje pogovarjati na relaciji GG Kranj in lovišče "Karavanke" ter iskanja izhoda iz nastale situacije. Prvi ukrep je bil, da se je zgradila 5.800 ha velika obora z namenom, da se območje jelenjadi omeji na področje Jelendola in Kokre, s tem, da se jelenjad izven ograde odstreljuje. Želelo se je preprečiti širjenje na sosednje revirje. Leta 1957 je bil angažiran Odsek za lovstvo inštituta in prve raziskave je financiral izključno Sklad Borisa Kidriča in ne prizadeti organizaciji. Navajamo dobessedno štiri temeljne ukrepe, na katerih je temeljil poskus, ki naj bi tvoril osnovo za odpravo konfliktne

situacije in urejal režim gospodarjenja z jelenjadjo v obori.

- a) določiti okolju primerno gostoto staleža jelenjadi na 100 ha
- b) urediti pravilno sestavo staleža, kar pomeni doseči pravilno razmerje med številom jelenov in košut in pravilno zastopanost starostnih razredov v staležu
- c) izboljšati prehrambene možnosti na tem področju
- č) kontrolirati in evidentirati vpliv jelenjadi na okolje pri danem staležu

Ta izhodišča raziskav navajamo namenoma, ker so še danes aktualna, vendar zaradi neizpolnjevanja rezultatov raziskav, dogovorov in bagateliziranja problema s strani lovišča niso pripeljala do zadovoljive rešitve. V tem pa je iskati tudi odločitev za kasnejšo gradnjo zimovališč l.1971.

VZROKI ZA GRADNJO ZIMOVALIŠČ

Potrebno je poznavanje situacije iz l.1970, katera je bila naslednja:

1. Izven obore se je dogovorjen odstrel vršil le delno in številčnost jelenjadi se je iz leta v leto večala.

2. Obora je kmalu izgubila svojo funkcijo in namen, za kar je bila zgrajena; zaradi slabega vzdrževanja, plazov in nedefiniranega lastništva je razpadla.

3. Jelenjad se je močneje razširila na sosednje revirje gojitvenega lovišča, v LD Jezersko, manj v okoliške lovske družine (Tržič, Storžič). Tudi v sosednjo Koroško - na področje Železne Kaplje - se je jelenjad selila, vendar je še vedno v pretežni meri v zimskem času prehajala na sončna pobočja in krmišča naših lovišč.

4. Kljub sporazumu odstrel ni nikoli bil izvršen v dogovorjeni višini, čeprav smo težili za tem, da se le-ta usmeri v mlajše razrede inženjski spol, da pa se pusti dobre jelene dozo-

reti in šele na višku svoje moči odstreliti. Pri jelenih je bil odstrel večinoma izvršen in celo presežen, le da so padali pretežno mladi jeleni.

5. Kvaliteta jelenjadi je bila v upadanju, pogin celo na krmiščih ni bil nikaka redkost.

6. Krmljenje je bilo večkrat pomanjkljivo in nestrokovno. Predlogi ter kritične pripombe za izboljšanje takega stanja so pogosto naletele na odpor lovcev, katerim je bila poverjena skrb za polaganje krme.

7. Škode so zaradi lupljenja in obgrizanja v centralnem delu sicer padle, poraslo pa je objedanje mladja, pri katerem je bila udeležena tudi srnjad. Škode so se začele v večjem obsegu pojavljati na novih področjih, tudi v LD Jezersko.

Trdimo, da smo podvzeli prav vse, kar je v danih okoliščinah bilo za storiti. Sodelovanja na relaciji GG - inštitut je bilo po naši oceni dobro, le da oboji nismo našli pravega odziva in razumevanja pri lovski organizaciji, katera se je zaradi objektivnih težav samofinanciranja znašla tudi v težki situaciji. Srečevali smo se večkrat z gozdarsko inšpekcijo, nikoli z lovsko, čeprav bi morala prav lovišča s posebnim namenom in profesionalno čuvajsko službo biti vzor ostali lovski organizaciji. Povejmo še to, da je indolentnost lovstva bila povod, da je GG Kranj, kot prvi v Sloveniji, pričel od lovišča izterjevati denarno povračilo za škode na mladju in gozdnih sestojih. Namen je bil jasen - mogoče bo to prisililo upravljalca lovišča k treznejši presoji in sodelovanju ter ustvarjanju boljših odnosov v kompleksu gozd-jelenjad v Karavankah.

ZAKAJ ZIMOVALIŠČA?

Naloga inštituta kot raziskovalne organizacije je, da mora poleg lastnega raziskovalnega dela biti seznanjen tudi z najnovejšimi dogajanjem, rezultati in rešitvami stroke v svetu

in da le-to posreduje operativi. Vsak biotop je enkraten in zaradi specifičnosti pogosto ni mogoče tujih izsledkov povsem vnesti v domače okolje. Terjajo proučitev, večkrat dodatnih lastnih raziskav ali modifikacij in to v sfero uvrščamo tudi zimovališča za jelenjad. Ti so povzetek tuje prakse, vsekakor pa le izhod v sili. Upamo, da se bo z leti našlo boljše in cenejše rešitve. Na katerem "zelniku" bo kaj takega zraslo, ni pomembno. Važno je, da bo prispevalo k gospodarjenju z divjadjo v pogojih, kot je to slučaj v Karavankah.

V letu 1967 je bil Odsek za lovstvo seznanjen z novostjo - zimovališčem za jelenjad kot ukrepom za preprečevanje škod po jelenjadi. Ta so bila zgrajena v Avstriji, Nemčiji in kasneje v ČSSR. Sprva smo bili skeptični, ograjevanje divjadi je neprirodno in ograda te ali one vrste je tujek v gozdu. V bistvu je vsaka ograda tudi dokaz kapitulacije gozda pred divjadjo. Sledil je ogled zimovališč na licu mesta, da smo se sami seznanili z namenom in funkcionalnostjo teh ograd in presodili, ali je njih postavitve sprejemljiva tudi v Karavankah.

Še pred tem smo vedeli tudi za drugo "novost" pri iskanju rešitev za odpravo prekomernih škod po jelenjadi v alpskem biotopu. Bila je v tem, da so krmišča, ki so bila preje postavljena v nižje ležečih predelih gozdov, prenesli višje, na gozdno mejo, torej tja, kjer se jelenjad zadržuje preko leta. Cilj je bil, zadržati s krmljenjem jelenjad preko zime na območju, kjer divjad ne more povzročati hujših škod. Jelenjad naj bi z ustrezno krmo na krmiščih zadržali, da ne bi pred nastopom zime migrirala v nižje predele, kamor je že navajena in bi tako ostala tudi preko zime v t.im. letnih bivališčih. S tem bi obvarovali nižje ležečo cono kvalitetnejših gozdov. Tudi ta ukrep in način je bil predmet podrobne proučitve s strani Odseka za lovstvo, ki pa terja vrsto spremljajočih del:

1.) Krmišča morajo biti enakomerno razporejena vzdolž roba gozdne meje in stalno oskrbovana (bila so nameščena na višini 1800 - 2000 m).

2.) Vsako krmišče mora imeti objekte, ki omogočajo shranjevanje večjih količin balastne, sočne in močne krme.

3.) Do krmišča morajo biti speljane ceste za dovoz krme in te v zimskem času plužene. To terjaja najsodobnejšo mehanizacijo za čiščenje snega in zametov.

4.) S krmljenjem je pričeti že v času, ko ruk pojenjuje, to je v drugi dekadi meseca oktobra. Na tem bazira celoten sistem, ker morajo biti krmišča pravočasno založena. Polaga se sprva jabolčne tropine, katere privabijo jelenjad h krmiščem.

5.) Od lovcev zahteva vsakdanja pot na krmišče izjemne napore. To so kasneje z postavitvijo samokrmilnih senikov in avtomatov za koncentrate ublažili tako, da je bila pot na krmišče potrebna le vsak drugi dan. Lovce so opremili z motornimi sanmi.

Na gozdni upravi v Secku - Avstriji so nas seznanili z rezultati 4-letnega poskusa in zagotovili, da se je jelenjad v teku 3 let povsem privadila in ostala v območju gozdov varovalnega pasu. Preseljevanje je bilo s tem praktično zaustavljeno in škode v nižje ležečih gozdovih so zaradi obgrizanja in lupljenja skoraj povsem izginile. Ostale so le škode po srnjadi. Posamezne kose jelenjadi, ki so^{se} kljub temu pojavili v dolini, so striktno odstreljevali.

Pri tehtanju obeh novosti in ob poznavanju naše situacije, ko smo pogosto prišli navzkriž z lovskim čuvajem že pri preprostemu zahtevku, naj vendar postavi več krmnih jasli ali celo zaradi strehe na krmišču, katera je bila povsem dotrajana, smo ovrgli misel na prestavitev krmišč in ostali pri predlogu, da se prouči zamisel o zimovališčih.

Zavodu "Kozorog" in GG Kranj je bilo istočasno predložen krajši elaborat o zimovališčih z namenom, da obe organizaciji preučita predlog inštituta in zavzameta pozitivno ali negativno stališče do gradnje. Omenimo naj, da so predstavniki GG-ja, Zavoda in Lovske Zveze Slovenije skupno ogledali dvoje zimovališč

v Avstriji z namenom, da na lico mesta in v razgovorih z gozdarji ustvarijo svoje mnenje in se izjasnijo za ali proti gradnji.

Vseh peripetij okoli zimovališča in vzrokov ne navajamo zato, da bi prevrgli odgovornost za sedaj kritizirana zimovališča na GG ali Zavod. Ob zimovališče se spotikujejo tisti, ki propagirajo "prirodni model" gojitve, ne žele pa se spoprijeti z realnostjo. Karavanke nikoli niso bile objekt za tak način gojitve, odkar je bila naseljena jelenjad in na žalost tudi ni izgledov, da se bo stanje v bližnji bodočnosti spremenilo.

Kakor hitro je velika divjad odvisna od pomoči človeka, izgubi na svoji "prirodnosti". Brez nekajmesečnega zimskega krmljenja jelenjadi v Karavankah bi se stanje še poslabšalo in to v škodo obeh - gozda in divjadi. Če to odgovornost kdo prevzame, so zimovališča odveč !

Zavedamo se, da je krmljenje jelenjadi v bistvu povečanje škod, ker preživi tudi tista divjad, katera bi brez te pomoči po zakonih prirodne selekcije poginila. Da zavestno to počnemo in zagovarjamo je vzrok v tem, da kljub vsemu jelenjadi priznavamo mesto v Karavankah, vendar ob pogojih, da se z divjadjo ne gospodari na račun gozda. Tudi od gozdarjev se terjajo "koncesije" v korist izboljšanja življenskih (prehrambenih) pogojev divjadi in da se le-ta upošteva pri bodočem načrtovanju gozdarske politike v Karavankah.

Izgleda, da je naša krivda v tem, ko hočemo znana dognanja prenesti v prakso, da kompleksno obravnavamo gozd in jelenjad kot celoto in kaže, da smo pogrešili v tem, ker lovu v Karavankah ne dajemo primarni pomen in ugled.

KRITIČNA OCENA ZIMOVALIŠČ

Na več mestih poudarjamo, da so zimovališča izjemen ukrep, rezultat neprirodnih in na žalost tudi subjektivnih okoliščin, in da jih je mogoče zagovarjati le v Karavankah. Vzroke za to odločitev smo navedli. Odločno odklanjamo že misel, da bi se take gradnje pojavile v drugih jelenskih območjih Slovenije, čeprav se problematika preprečevanja škod pojavlja in to močno, tudi drugje.

Vsklajevanje med gozdarstvom in lovstvom pri preprečevanju škod je iskati v bioloških ukrepih, ki obvezujejo ene in druge.

Vemo, da obstojajo tudi druge rešitve, ki ne terjajo tak ekstremen poseg z zimovališči. Ni pa načina, kateri bi jih povsem odpravil. Gozd nudi rastlinojedi divjadi hrano, kritje in če je hrana raznolika, pestra in dosegljiva tudi v zimskem času, je problem škod pri zmernem številu divjadi nepomemben.

Povsod v alpskem svetu srednje Evrope, kjer se nahaja jelenjad, se srečujejo z istim ali hujšim problemom, kakor mi v Karavankah. Rešujejo ga različno, specifično pogojem, vendar vsi priznavajo zgrešenost dosedanjega načina gospodarjenja. z jelenjadjo in terjajo drastično zmanjšanje številčnosti jelenjadi, omejiti njihov življenjski prostor (z določenimi conami) in opustiti tako imenovano "gojitev s puško" in trofejni lov ter tako ustvariti znosnejše pogoje v kompleksu gozd-divjad. Zimsko krmljenje ostaja prav pri vseh sestavni del ukrepov. Vse bolj izstopa v ospredje polaganje silažirane krme, katera doprinaša k zmanjšanju škod.

Tistim, ki se spotikujejo in napadajo zimovališča v Karavankah, nekateri celo vedo za "načelno rešitev", dajemo v presojo sledeče, kar velja izključno za oceno situacije v Karavankah.

1.) Jelenjad preko leta v manjših tropih precej enakomerno naseljuje gozdno mejo in pase travna pobočja n. pr. Košute. Med prvimi malo močnejšimi snežnimi padavinami se seli v niže ležeča območja gozdov, vzemimo za primer Jelendol. Tu sta gravitirana prav zaradi tega oba krmišča (in zimovališča). Jelenjad se skoncentrira v bližnji okolici krmišča, radius gibanja je odvisen od višine snežne odeje. Čim višja je, tem bližje se drži krmišč. Tako je n.pr. jelenjad bila v zimi 1962-63 že 20. novembra skoraj vsa na krmiščih in to na račun zgodaj zapadlega snega. Zaradi dolgotrajne in ostre zime z obilico padavin se je zadrževala na razmeroma ozkem območju nekaj mesecev in bila odvisna izključno od položene krme. Tedaj ni bilo ograde zimovališča, divjad ni bila omejena v gibanju in kljub temu je preko 100 glav bilo zbitih na ozkem področju le nekaj ha. (zimovališča imata velikost 16 in 10 ha).

2.) Novejše raziskave (K. Ondrascheka) kažejo, da organizem jelenjadi v kritičnem obdobju pomanjkanja hrane, predvsem v ekstremnih klimatskih pogojih zime, reagira tako, da potrebuje v tem času skoraj 1/3 manj hrane, skrči presnovo. Organizem konzumira manj hrane in da ne troši energije se tudi manj giblje. To demantira propagirani "verizni način" krmljenja, ko se divjad skuša s sistemom krmnih objektov, ki so oddaljeni med seboj najmanj po 1 km, prisiliti da se giblje. Na ta način se jo skuša zaposliti z iskanjem krme ter odvrniti od škod.

Če osvojimo to razlago, potem zimovališče, dokler traja snežna odeja, ni ovira. Jelenjad ne omejuje v prirodnem gibanju ograda, temveč lasten organizem, ki na ta način ohranja več energije.

3.) Zimovališča niso nova pogruntacija, nova je le njihova velikost. Prvotno so gradili večje obore 100 in več ha,

vendar so zapazili, da jelenjad v zimskem času naseljuje ležaje lokacije obore, ki se v primeru, da je tu krmišče, osredotoči okoli te točke. Efekt je v bistvu isti, le stroški za ogrado so manjši.

4.) V primeru dolgotrajne snežne odeje so škode manjše od onih v milih zimah, ko višina snega varira in vmes celo izgine. Jelenjad se v tem primeru prične seliti v smeri sončnih gozdnih pobočij in ob prihodnjem snegu se zopet vrača na krmišče.

5.) Že vrsto let so zime mile in kot nalašč pogojene za opisano preseljevanje. Zgodaj spomladi sneg na sončnih gozdnih pobočjih skopni in jelenjad zapusti krmišča, tudi če so ta založena s kvalitetno krmo. Šele tedaj odigra zimovališče praviloma svojo funkcijo, ker ograja onemogoča te selitve in v tem je "izvirni greh" zimovališč. Pogoji je, da ima vsako zimovališče čimveč travne površine, vsaj 1/3 skupne površine, da tu najde spomladi, ko sneg izgine, pašo in da po izpustu prehod ne povzroča prebavnih motenj.

6.) Prva zimovališča v Jelendolu sta bila zgrajena l. 1970 in za nami je nekaj zim. Ugotovimo naslednje:

- a) v posameznih zimah je bilo v obeh zimovališčih od 126 do 85 glav jelenjadi
- b) Jelenjad je polnoštevilno prišla na krmišča šele pričetkom januarja in lese so bile zaprte večinoma v drugi dekadi januarja ali celo kasneje.
- c) izpust je sledil med 2. in 8. majem. "Karantena" je trajala manj kot 4 mesece.
- d) Cca 10-15% jelenjadi je ostalo izven zimovališč, v višjih legah ali v bližini ograde.
- e) Z dogovorom je bilo sprejeto načelo, da se jelenjad izven zimovališč odstrelji, vendar s pogojem, da se vse jelene z dobrimi trofejnimi zasnovami, pusti pri miru.

Ugotavljamo, da se to ni izvajalo v celoti in opravičilo je tudi v tem, da zaradi milih zim jelenjad v lovni dobi še ni bila polnoštevilno v zimovališčih.

- f) Škode zaradi obgrizenja in lupljenja so se od časa postavitve zimovališč močno zmanjšale - to ugotavljajo gozdarji ob vsakoletnem popisu škod in v tem so odigrala svojo vlogo. Upoštevati je delno tudi odstrel, ki se je izvršil v zadnjih letih.
- g) Kvaliteta jelenov se je po izjavah samih lovcev v zadnjih treh letih izredno popravila. To dokazuje odvrženo rogovje in opažena divjad. Pogin, ki je pred vrsto leti predstavljal precejšno število, je nepomemben. Rezultat bi bil ugodnejši, če bi jelenjad preje prihajala na krmišča (zimovališča) in bi tako lažje izvršili odstrel jelenjadi, ki je ostala izven zimovališč.

PROBLEMATIKA V LD "JEZERSKO"

S postavitvijo velike obore l.1957 (ocenjen stalež na 570 glav) je bilo lovišče "Jezerško" izvzeto in deloma izolirano za jelenjad. V tem času jelenjad ni bila številna in tudi škode ne pereče. Iz statističnih podatkov je razvidno, da je bilo v lovišču LD Jezerško:

1.1957	26 glav	in odstreljeno	7
1.1961	21 "	"	4
1.1965	55 "	"	12
1.1971	53 "	"	20
1.1973	95 "	(Opaženo meseca februarja na krmiščih)	

Prav zadnji podatek, ko se je število jelenjadi v LD Jezerško povzpelo skoraj na 100 glav, je bil povod, da je LD sprejela sklep o gradnji zimovališč. Potrebno je poznavanje situacije in vrsto okoliščin, ki so v tem lovišču prisotne. Poudar-

jamo, da je zgrešeno obravnavati jelenjad izolirano, ker se navezuje na kompleksno populacijo v Karavankah in so meje le človeški pojmi.

A.) SPECIFIČNOST LOVIŠČA

1.) Po razpadu obore je jelenjad močneje naselila okoliške revirje in tudi lovišče LD Jezersko ter dalje lovišča sosednje Koroške. Čutil se je padec številčnosti jelenjadi v revirjih Kokre lovišča ZGD "Kozorog".

2.) Jelenjad, katera se je sicer ustalila preko državne meje na Koroškem, se je v precejšnjem procentu v času zime ponovno vračala na sončna pobočja naših lovišč. Do večjih zimskih koncentracij je prihajalo prav v LD Jezersko. To se je stopnjevalo iz leta v leto in podatek, da je bilo meseca februarja 1973 prešteto od članov LD na krmiščih 95 glav jelenjadi, zgovorno priča o porastu številčnosti jelenjadi.

3.) Na avstrijski strani je bilo sprva oskrbovano le eno krmišče (Potoki). Drugod se jelenjad ni krmila. Tudi v tem je iskati vzrok, da se je jelenjad iz obrobnih revirjev Koroške strani stalno selila pred zimo na našo stran, ker je pričela LD Jezersko intenzivneje krmiti jelenjad. Ko se je izbirala lokacija za krmišče, je LD Jezersko napravila nedopustno napako s postavitvijo krmišča pri jezeru. Niti inštitut niti GG pri tem nista bila konzultirana.

4.) Jelenjad sosednje Koroške se je v precejšnjem številu zadrževala na naši strani, oblegala krmišča in povzročala tudi škode. Preko leta in v času ruka je bila onkraj meje. Odvrženo rogovje kapitalnega jelena, najdeno na Jezerskem, ustreljenega v Avstriji, potrjuje to preseljevanje.

B.) PREKLIC GRADNJE ZIMOVALIŠČA

Indikator za porast številčnosti jelenjadi in zimskih kon-

centracij so bile škode. Objedanju se je pridružilo obgrizanje, lupljenje in to je dalo povod, da je LD Jezersko preko svoje starešine ing. Skubra predlagala gradnjo dveh zimovališč, ob sofinanciranju GG-ja. To informacijo je akceptiralastrokovna komisija dne 1.10.1973, katere član je bil tudi ing. Skuber (glej zapisnik!). Osebno je imel priliko pred tem, kot sodelavec TOZD Tržič oceniti umestnost zimovališč (v Jelendolu) in preceniti ali je ta ukrep potreben in priporočljiv v LD Jezersko ali ne. To navajamo za poznavanje objektivnih dejstev.

LD je v jeseni 1973 s precejšnim trudom članstva zgradila zimovališče, delo je vodil ing. Skuber osebno. Istovčasno je kot dober poznavalec lovišča predvidel še drugo lokacijo za zimovališče. Dogovorjeno je bilo, da bo tudi pri tej gradnji, to je sofinanciranju, sodeloval GG Kranj. Prvotni pristanek iz 1.1975 je LD Breklicala z obrazložitvijo, da so v preteklem letu z redukcijskim odstrelom občutno zmanjšali številčnost jelenjadi (predviden odstrel 23 kosov, izvršeno le 15). Dalje navaja LD v dopisu, da se v lovišču nahaja le 28 kosov, kar je 6 kosov izpod bonitiranega staleža. Krmišče, kjer je bilo predvideno zimovališče je v zimi 1975-1976 obiskovalo le 3 kosov jelenjadi. To stališče je sprejel UO LD dne 27.3.1976 s pripombo, da bi bila gradnja obore v letu 1976 nesmotrna in predlaga njeno preložitvev na nedoločen čas.

Peripetij okoli zimovališč ni mogoče jemati le kot lokalni, izolirani problem. Obrazložitev ni strokovno utemeljena in preprečuje dialog na relaciji GG in LD, kar je bistvo sodelovanja in pristnih odnosov. Pri tem je tangiran tudi inštitut, kateri je bil prisoten pri razgovorih, ogledih lokacije, meritvah itd. Manipulira se celo z "odklonilnim mnenjem inštituta do nameravane gradnje". Naša stališča ne menjamo na podlagi momentalnih in subjektivnih ocen ter prostovoljnih razlaganj.

Skušajmo realno oceniti situacijo v zimi 1975-76:

1.) Zima v tem delu Karavank ni bila zgodnja, dolgotrajna, niti bogata na snežnih padavinah in slična zadnjim trem. Sneg je zapadel v prvi polovici decembra in le manjši tropi jelenjadi so se prvič pojavili na krmiščih. Sneg je hitro izginil in šele koncem februarja, ko je zapadla večja količina snega, preko 1m, je divjad v večjem številu okupirala krmišča (in zimovališča). V Jelendolu je bilo zimovališče zaprto šele 25 januarja 1976, v LD Jezersko je ostalo vse skozi odprto.

2.) Krmišča v LD Jezersko niso bila izvzeta iz opisane situacije. Bila so slabo obiskana, le nekaj kosov jelenjadi se je potikalo v dolini in pri lovcih se je pojavila panika, češ, preveč smo streljali, jelenjadi ni in zato zimovališče nima komu služiti.

3.) Pričakovati je bilo, da bo jelenjad ob višjem snegu koncem februarja navalila na krmišča, vendar to v LD Jezersko ni bil slučaj. Število na krmiščih se je dvignilo na 28 glav. To je pogojevalo še večje razburjenje in je seglo do Kranja, z vsemi mogočimi obrazložitvami in obdolžitvami. Pri tem je izstopal ing. Skuber, kateri je s svojimi neodgovornimi izjavami in ocenami vplival na odločitev LD.

4.) Kot vsako zimo smo tudi to izkoristili in večkrat obiskali Jelendol, Kokro, Jezersko in se sami prepričali o trenutnem stanju, prišli v kontakt z lovci, gozdarji in si vzeli čas tudi za ugotavljanje številčnosti in kvalitete jelenjadi na krmiščih, zimovališčih. Prezentna nam je vseskozi bila situacija z jelenjadjo v LD Jezersko. in v času, ko so krmišča v LD bila slabo obiskana, smo ugotovili:

a/ da je bilo stanje z jelenjadjo v Jelendolu in Kokri normalno, enako zimi 1974-75

b/ jelenjad je bila preporcionalno odstrelu v pričakovanem številu v zimovališčih in še cca 10-15% izven, v Ko-

kri celo nekaj kosov več kot v pretekli sezoni.

Omenjene ugotovitve so nas napotile preko meje in to v času pred velikim snegom (27. februarja), da se seznamo istočasno z situacijo na drugi strani. Menimo, da je iskati za stanje v LD Jezersko vzrok ^{deloma} tudi na Koroškem. To je naša domneva, o pravilnosti te bomo dobili odgovor v naslednjih letih. Na čem bazira naša hipoteza:

1.) Na Koroški strani so temeljito spremenili poglede na krmljenje in prejšnje ekstenzivno polaganje hrane so zamenjali z organiziranim krmljenjem. Na centralnem krmišču (v Potokih) so zgradili dva velika betonska silosa in pričeli prvič krmiti s silažo!

2.) Postavili so še eno novo krmišče, ki priteguje jelenjad iz obmejnega območja, katera je verjetno preje prehajala na našo stran. V času ruka so na nekaterih mestih polagali v manjših količinah jabolčne tropine, ki s tipičnim vonjem privabljajo jelenjad. Ta krma se v zadnjih letih močno propagira v sosednji Avstriji ob pričetku sezone krmljenja v jeseni.

3.) V času našega obiska je jelenjad prav tako slabo obiskovala krmišča in to le v nočnem času. V Potokih so domnevali, da hodi na krmišče cca 60-70 glav, kar je pod povprečjem pretekle zime. Kasneje so prešteli 84 kosov na krmiščih in 38 izven, skupno 122. Leto preje (1975) je bilo 109 kosov na krmiščih in 46 izven, kar da skupno 155.

4.) Na gozdni upravi grofa so nas seznanili s podatkom, da se je pojavila v zimi 1975-76 nova kolonija jelenjadi, cca 25 kosov, v bližini Grabštanja v smeri Celovca, kjer je preje ni bilo! Domnevajo, da se je omenjeni trop odselil iz območja Železne Kaplje. Če je to točno, potem je bila številčnost jelenjadi onstran Karavank približno enaka oni iz leta 1975.

Ugotavljamo, da se tudi na Koroškem dogaja isti proces kot pri nas - zaradi zasičenosti določenega okolja se divjad prične odseljevati na sosednja nova območja.

5.) Z ing. Mihajlovičem smo ugotovili, da momentalna situacija ne sme biti povod za zmanjšanje odstrela v letu 1976-1977.

Odstrel v preteklih dveh - treh letih, ko se bolj organizirano izvaja na celotnem območju Karavank, torej ni vzrok za manjše število na krmiščih, kakor to navaja LD Jezersko. Razlago je iskati v pomanjkanju snega v višjih legah, ki normalno prežene divjad na krmišča. Po kasnejših informacijah se je stanje na Koroškem v zač. meseca marca zaradi novozapadlega snega izboljšalo. Ista ugotovitev velja za Kokro in Jelendol.

Iz povedanega je sklepati:

a/ da se bo zaradi intenzivnega krmljenja na Koroškem del jelenjadi iz obmejnega območja močneje selil pred zimo na krmišča onstran Karavank in tam tudi ostal

b/ širi se areal jelenjadi na obeh straneh Karavank, kar je dokaz prenaseljenosti te divjadi v centralnem območju in to ni znak redukcije, preje "hiperprodukcije".

c/ da je edino LD Jezersko dvignila alarm, ker ocenjuje situacijo iz zgrešenega stališča samo svojega lovišča in stanje na krmiščih.

Preseneča nas stališče lovske družine Jezersko, katera je bila v preteklih letih vzor sodelovanja med gozdarstvom in lovstvom v Sloveniji. V mislih imamo ves trud in napore članstva pri izgradnji krmišč, betonskih skladišč, zimovališč, zbiranja finančnih sredstev iz tako skromnega področja itd. Razumljiva nam je njihova skrb za jelenjad, vendar smo prepri-

čani, da jih GG Kranj pri tem ne ovira, prav obratno, podpira jih pri skupnih delih, ki doprinašajo medsebojnim interesom. Ker nam je znan povod za preklic dogovora, smo prepričani, da bo LD zmogla trezne presoje in sama poiskala pot za nadaljno sodelovanje. Če je vzrok finančna plat oziroma prevelika angažiranost članstva pri fizičnem delu, je to potrebno povedati in ne to argumentirati z "redukcijskim" odstrelom, bonitiranim staležem itd.

ZAKLJUČEK

Prvotna zamisel gradnje zimovališč je bila omejena na območje Jelendola in Kokre. Kasneje je tudi LD Jezersko zgradila zimovališče. Sporna je sedaj izgradnja še enega, za katerega se je sicer lovska družina odločila, vendar s sklepom upravnega odbora to preklicala.

Zimovališča so bila zgrajena z namenom, da se uspešneje preprečujejo škode po jelenjadi, predvsem obgrizanje in lupljenje. Dosedanji rezultati po izgradnji zimovališč dokazujejo, da so se navedene škode občutno znižale. Ti pripisujemo med drugim tudi zimovališčem, ker se številčnost jelenjadi ni zmanjšala v takem številu, da bi to bil edini povod. S tem objekti dosegajo namen, za kar so bili zgrajeni.

Ker z dogovorom omejujemo rajon jelenjadi in njeno številčnost v Karavankah, terja to enak tretman pri gospodarjenju z jelenjadjo. To velja med drugim za politiko odstrela, krmljenja in specifičnost pri tem so zimovališča. Če se bo našla boljša rešitev in ta se mora, bomo rade volje osvojili nov način pristopa k reševanju škod po jelenjadi. Ko LD Jezersko predlaga odložitev gradnje na nedoločen čas, mora s tem prevzeti polno odgovornost za škode, ki se bodo prav gotovo pojavljale na območju njenega lovišča.

Odsek za lovstvo inštituta je mnenja, da brez pristanka LD Jezersko ni umestno forsirati gradnje zimovališča. Že zgrajeno zimovališče v LD Jezersko ne vrši funkcije, za kar je bilo postavljeno in pri takem odnosu ni garancije da bo pri drugem kaj boljše.

Zaradi spredaj opisane situacije na Koroški strani bi kazalo počakati eno-dve zimi, da se prepričamo, ali bo jelenjad opustila zaradi intenzivnejšega krmljenja onstran meje selitev na naša južna pobočja v taki meri, da ne bo prihajalo do koncentracije v LD Jezersko. S tem predlogom ne menjamo naših pogledov do zimovališč v pogojih, kot je to slučaj v Karavankah. Pustiti je odprta vrata za dialog z lovsko družino Jezersko in ne bi bilo napak, da GG organizira skupen sestanek z upravnim odborom lovske družine Jezersko.

Sestavil:

Predstojnik Odseka za lovstvo:

Janez Čop

Direktor:

Milan Kuder, dipl.ing.